Odontosia sieversi Mén. i Fennoskandia.

Av

HUGO ELIASSON.

Många nykomlingar i vår fjärilfauna ha under de senaste decennierna noterats. Bland de mera märkliga nytillskotten har notodontiden *Odontosia sieversi* räknats. Första gången arten omnämnes såsom svensk är i Nordström-Wahlgren »Svenska Fjärilar» 1935—41, där ♂ avbildas på pl. 49 fig. 1. Ett fynd av O. Järnefelt i Kärrgruvan, Vstml., i maj 1935 ligger till grund för uppgiften. Redan 1933 hade förf. i Ulfshyttan, Dlr., erhållit en ♀ av arten, som då uppfattades som *Odontosia carmelita* Esp. i tanke att det kunde vara ett ljust ex. av denna art. Den bestämningslitteratur, som stod till buds Aurivillius: »Nordens Fjärilar», upptog ej arten *sieversi*.

Det skulle senare visa sig, att *sieversi* sedan mer än 60 år tillbaka tillhör vår fauna. I sept. 1944 hade förf. tillfälle att genomgå delar av Riksmuseets svenska samling och fann därvid under *O. carmelita* bland några ex. av denna art en ♀ av *sieversi*. Djuret var felfritt och nålen bar etikett upptagande anteckningarna: »Verml. o. p. 4/5 83» samt en mindre lapp med anteckn. »Ststr». Någon upplysning om hur och när ex:et kommit i museets ägo kunde då ej erhållas liksom ej heller vem insamlaren varit. Sannolikt har det tillhört samlingen sedan Aurivillii tid.

En förväxling av de båda arternas ♀♀ kan lätt tänkas, särskilt om till jämförelse föreligga ljusa ex. av *carmelita*. *Sieversi*-honan har dock alltid bakkroppen (även bakvingarnas inkant) beklädd med längre och ljusare hår, har hela den framåt riktade delen av vinglocken ljusa och är nog som regel större. Vidare får man hos *sieversi* ett starkare intryck av vingarnas »bepudring» än hos den mera jämnt färgade *carmelita*. Då det är tänkbart, att i samlingar — särskilt äldre sådana — kan dölja sig material av *sieversi*, torde det ej skada med en omprövning av ev. förefintliga *carmelita*-honors identitet.

De svenska fynden äro:

1883. Värml., 4/5 1 ♀ (In coll. Riksmuseet).
1933.[1] Dlr., Silfbergs s:n, Ulfshyttan, 4/5, 1 ♀, storl. 47 mm., nykläckt,

[1] Enl. uppgift fr. fil. kand. M. Ekström skall han sommaren 1903 i Grycksbo, Dlr, funnit 1 »drunknad» ♂ av sieversi.

av min fru funnen på ett grässtrå; hagmark med björk-barrblandskog. Beträffande vädret denna vår har jag antecknat: våren tidig och vacker med undantag av första hälften av april, som är vinterlik; islossning på sjöarna omkring 20 april; början av maj varmt.

1934—35. Sm., Hovmantorp, tillsammans 4 ex. (Y. Kjellson).

1935. Vstm., Norberg, Kärrgruvan, »ungefär mellan 15 och 20 maj», 1 ♂ flygande till upplyst fönster. (Olai Järnefelt, Hälsingfors.)

1937. Upl., Dannemora, Täppudden, 30/4, 1 ♂ flygande till upplyst ateljéfönster. (Lilly Liljefors, in coll. Zool. Inst. Lund.)

1937. Vb., Hällnäs, Bodarna, 5/5, i många ex., även ♀♀, ytterligare ex. de närmaste åren men ej sedd på 1940-talet. (K. J. Heqvist.)

1938. Sm., Gårdsby s:n, Gasslanda, 22/3! 1 ♂ ab. *stringei* Stich., storl. 42 mm. (J. A. Z. Brundin.)

1939. Upl., Films s:n, Zinkmossen[1] — liten, blockbeströdd, täml. torr *Ledum*-tallmosse — 15/4, 1 ♂ på lyse. Denna fjäril, som kom mellan kl. 21 och 22, blev det enda utbytet vid ett fångstförsök, som utfördes med 300-ljuslampa och lakan. »Kvällen ljum och fin.» (E. Hansson.)

1942. Upl., Älvkarleby, Älvkarleöbruk — lund och lövängsmarker med barrblandskogar i bakgrunden — 2/5, 1 ♂ lockad med liten strålkastare i vindsfönster. (A. N. Sandén.)

1944. Hls., Horten, sjö 7 km. söder Bollnäs, början ell. mitten maj, 1 ♂ sittande på stugvägg. (Sjöberg.)

1945. Upl., Älvkarleby, 16/4, den första ljumma vårkvällen, 1 ♂ på samma plats och under samma omständigheter som 1942. (A. N. Sandén.)

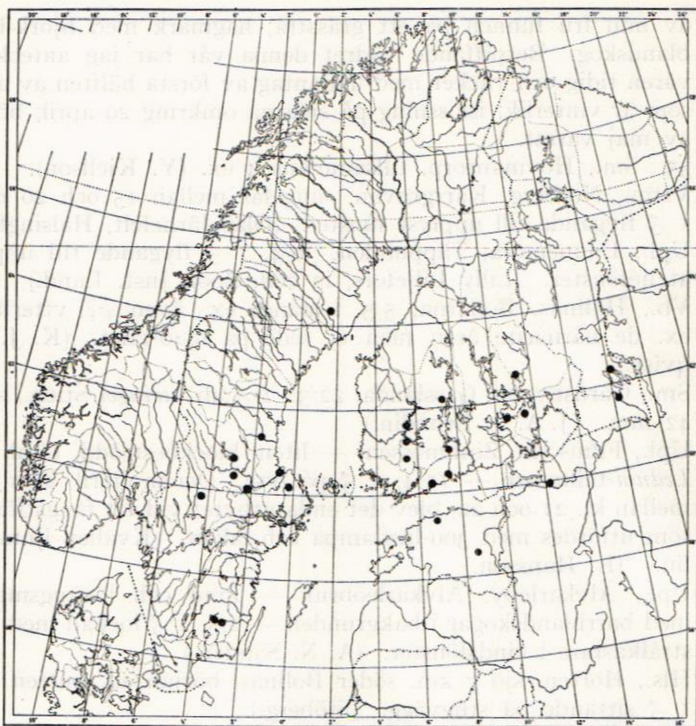
I Finland är *sieversi* funnen på ett flertal platser söder om 63:e breddgraden. Första fyndet härstammar från 1897 och gjordes i Jyväskylä i norra Tavastland, följt två år senare av fynd i Kontiolahti i Karelen. 1909 finner man arten i Hattula, för att 1916 ertappa den i Borgå. De sydligaste fyndplatserna ligga i Helsingforstrakten: Hoplax, Äggelby, Grankulla.

Redan omkring 1860 är *sieversi* funnen i Petrosawodsk i Ryska Karelen, varifrån den också noterats 1943 i Karhumäki. Den är även tagen i Leningradområdet och Balticum.

Den överallt sällsynta arten är i övrigt känd fr. Schlesien, Galizien, Mähren, västra och centrala Ryssland samt Amur och Ussuriomr. i Asien.

På grundval av material från Leningradomr. beskrevs *sieversi* 1856 av Ménetries (publ. i Motschulsky: Etudes Entomologiques, Hälsingfors, V delen; avbildad 1858 i samma verk, VII del. pl. 2 fig. 1).

[1] C:a 6 km. fr. fyndplatsen Täppudden.

Odontosia sieversi Mén. i Fennoskandia. Förutom de markerade fyndorterna tillkomma för Balticum: Alt-Pigant, Wasula, Saddoküll.

Flertalet av de svenska fyndorterna ligga rätt väl samlade i övre delarna av mellansvenska bergslagen. Det gamla värmlandsfyndet kan härröra från de i topografiskt hänseende likartade östra delarna av landskapet. Fyndplatserna i Sm. äro visserligen skilda från bergslagsfynden genom en större lucka omfattande det mellansvenska låglands- och sjöområdet, men tillsammans giva de en utbredningsbild, som har motsvarighet hos andra arter. Bollnäsfyndet ansluter sig väl till de förutnämnda medan de västerbottniska — de över huvud taget nordligaste kända — ligga mera isolerade. Att *sieversi* har en rel. sammanhängande utbredning från Vb. söderut till det mellansvenska låglandsomr. har man ingen anledning betvivla. Liksom några andra notodontider synes *sieversi* vara en art, som uppträder ytterligt sparsamt och med ojämn frekvens. Bästa sättet att få kontakt med arten tycks vara genom ljusfångst. Men för att nå resultat få vi nog anställa försök med sådan ute i terrängen.

Av de nu kända fynden ligger exakt ett halvt sekel mellan första

och andra iakttagelsen.[1] Man skulle kunna förmoda, att de många plötsliga fynden under 1930- och 40-talen härröra från något nytillskott österifrån. Sannolikt förhåller det sig icke så, utan de rel. många fynden få i stället tolkas som resultat av i berörda trakter intensifierad samlarverksamhet och möjligen tilltagande frekvens hos fjärilen. Fynden från vårt östra grannland, varifrån vår stam otvivelaktigt leder sitt ursprung, ligga utspridda tämligen jämnt över ett halvt sekel och någon märkbar ökning tydande på expansion föreligger alls icke.

När man betraktar kartbilden över *sieversis* nu kända utbredning i Fennoskandia, frapperas man av, huru väl en invandring till vårt land via Ålandshav låter sig tänkas. Åtminstone har detta antagande mera fog för sig än alternativet runt Bottniska viken så länge vi sakna belägg för nordligare förekomst i Fennoskandia än den hittillsvarande. Även en förmodan om invandring via Kvarken, vartill Vb.-fynden skulle kunna giva anledning, har svagt stöd av kartbilden, särskilt om man därtill tar hänsyn till, att på den finska sidan trakterna omkring Wasa sedan länge varit exkursionsområden för lepidopterologer.

Hur överfärden från Finland försiggått förefaller svårare att spekulera över. F. Nordström föreslår beträffande ett liknande spörsmål för den nyligen invandrade *Phytometra confusa* Steph. (E. T. årg. 66, sid. 173) bl. a. överfart per upplyst fartyg. Denna hypotes passar knappast i fallet *sieversi*, vars hona ej synes visa dragning till ljus. Flertalet spinnarehonor äro tröga och benägna för rel. snabb äggavläggning, men när det gäller en del av de smärre formerna kan man förmoda större rörlighet. Kanske sker oftare än vi äro böjda för att tro vandring över de avstånd det här rör sig om genom aktiv flykt.

Till fil. dr F. Nordström, som välvilligt ställt sitt kartotek och sina anteckningar till förfogande, herrar Hansson och Sandén, som lämnat material och upplysningar, ber jag få uttala mitt tack.

[1] Grycksbofyndet 1903 ändrar detta faktum men styrker efterföljande resonemang.
